По конфіскаті — другий наклад.

Ч. 48 (10 431). Львів, середа 4 березня 1925 Рік XLIII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОПУДНЕМ

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок 10, II. пов. Конто почт. щад. 143.322. Адреса для телеграм: „Діло" Львів. Нач. Редактор приймає від 10—11 год. передпол. Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно в краю 4·20 зл. ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 дол., Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. Зміна адреси 1 зол.

В справі оголошень звертатися до Адміністрації. ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 17 сот.

Видає ВИДАВНИЧА СПІЛКА „ДІЛО" — Начальний редактор д-р ДМИТРО ЛЕВИЦЬКИЙ

На краю пропасти.

Недорід, мишва, сухітничі груди землі. — Перед весняними засівами. — Державна кредитова допомога як шпичка. — Голод. — Досить байдужности.

Українське село докотилося до краю пропасти. Голод, нужда, податки, поліцейська докучливість, гульня агентів Польської Дирекції взаїмних обезпечень і екзекуторів — ось благодати, які спадають на село як з рога обильности.

Нечуваний недорід 1924 року катастрофально відбився на селянському населенні. Допомога держави в озимих засівах була просто зникаюча в порівнанні з розмірами катастрофи. До тогож опроцентований озимо-засівний кредит є платний 15. листопада 1925 р. Тепла зима при недостачі атмосферичних опадів викликала появу мишви і суслів, що вже знищили майже половину засівів. В деяких повітах озимі засіви так пориті мишвою, що поверхня землі аж підніமається, то знову опадає, виконує постійний віддиховий рух, як людина хорими сухітничими грудьми.

Не перечимо, що в корінній Польщі, якої не засягнув своїм руйнуючим крилом недорід, де — навпаки — (як пнр. в Познанщині) був значний врожай, стан засівів є добрий. Та на українсько-національних землях взагалі, а в Галичині особливо засіви є лихі, крайно лихі.

Катастрофа села ще збільшується через безвиглядність весняних засівів. Село голодує, корчиться в своїх найпримітивніших потребах, безрадне серед загального лихоліття, а допомоги ні звідки. Правда, польська влада висигнувала позабюджетовий кредит у висоті 7 міл. 500 тисяч зол. на весняні засіви, та це капля в морі. До тогож на Сх. Галичину призначено тільки половину кредиту (3 міл. 750 тисяч зл.), з чого на львівське воєвідство припадає 1,625.000 золотих, а на тернопільське і станиславівське по 1,062.500 золотих. Колиж зважити, що найменше половина призначеного кредиту дістанеться великій власности, то на селянську власність припаде всього яких 1 міл. 800 тисяч зол. Та на цьому не кінець, бо з цеї суми в першу чергу будуть підпомагані давнійші і недавні польські кольоністи, так що на українське село припаде всього-на-всього який 1 міл. зол. Одначе й цим не вичерпується дегресія державних зас'вних кредитів. Переведення кредитової допомоги на весняно-засівну акцію віддано політичній владі (адміністративним чинникам), а тим самим вже в зародку звихнено реальну мету цілої акції. Воєвідські й повітові допомогові комітети (при воєводах і старостах) зложено так, що один-одинокий голос представника української хліборобської організації („Сільського Господаря") серед представництва польських великих і малих власників є тільки голосом „вопіющого в пустині". Правда, подекуди є ще й другий репрезентант українського хліборобського населення, представник „Русскаго Рольничого Союзу". Та з такого репрезентанта українське селянство не тільки не має ніякої користи, але й поносить велику шкоду. Для прикладу згадаємо, що представник цеї мертвої „старорусской" організації у львівськім воєвідськім комітеті о. Іван Костецький постійно голосує з представниками польського обшарництва проти інтересів українського селянства. На засіданні львівського воєвідського комітету з 15. лютого ц. р., коли виринула справа проведення кредитової акції та коли інж. Ю. Павликовський виставив домагання, щоби кредити на весняні засіви розділено через „Центральну Касу спулек рольнічих" і центральну касу українських кооператив „Краєвий Союз Кредитовий", о. Ів. Костецький піддержав польське внесення і заявився за відданням всієї акції „Центр. Касі спулек рольнічих", щоби виминути „національні і партійні тертя". Ясно, що супроти такої постави внесення інж. Павликовского провалилося, одержавши тільки голос внескодавця.

Державна допомога є тільки опроцентованим кредитом (на 6 проц., не згадуючи всіляких додатків), платна 31. жовтня 1925 (кредитова поміч на озимі засіви платна 15. листопада 1925). Такий кредит одержує тільки власник помітнійшого господарства, а малоземельні селяне є фактично виключені від допомоги. Зайвим буде зупинятися на тому, що навіть селянин, на якого спаде благодать кредитової допомоги, по суті не буде мати з неї у висліді ніякої реальної користи, бо в осени він мусітиме потрійно або й почвірно її звернути з огляду на ріжницю цін. Годиться зазначити, що в моменті прелімінування позабюджетового кредиту на весняні засіви, сотнар сівного збіжжя коштував 25 зол. Сьогодня його ціна підскочила майже на 100 відсотків (44 зол.). Тимсамим реальна вартість сівного кредиту впала на 50 відс, що ще більше поглиблююче розходження цін при осінній сплаті.

Правда, рільнича комісія польського сойму ухвалила на вирівнання обниженої реальної вартости первісного кредиту другу дотацію також у висоті 7,500.000 зол., одначе — як заявив представник уряду — міністерство скарбу не має джерела на покриття цеї дотації. Це значить, що ухвалена дотація мусить лишитися в сфері мрій і побожних бажань.

Годиться теж зазначити, що стан господарської катастрофи тільки у відношенні до українського селянства на основі даних „Сільського Господаря" з 10. січня ц. р. вимагав для відвернення страшних наслідків катастрофи 6.100 вагонів сівного збіжжа. Тепер же розмір сівної катастрофи виявляється далеко більшим. На обсіяння вівсом і ячменем около 680.000 га землі треба понад 12 тисяч вагонів збіжа. За асигновані дотепер кредити для Сх. Галичини (3,750.000 зол.) можна тепер набути найбільше 850 вагонів сівного збіжа, а з того тільки яких 250 вагонів для українського селянства. Колиж мати на увазі, що замісць збіжевої допомоги, якої домагався „Сільський Господар", приноровлено роздрібну грошеву допомогу, то це ще обнизило кількість вагонів збіжа що найменше на одну третину. Таким чином вся допомогова акція на весняні засіви, коли навіть поминути способі шляхи її переводження, є зведена в нівець.

Виглядає це так, як в тій приповідці про роблення човна, опісля корита, згодом ложки, доки вся історія не скінчилася шпичкою. Такою шпичкою є й державна допомога на весняні засіви, шпичкою, яка принесе малу або й ніяку користь, а яку українське селянство відчуватиме докучливо дуже довгий час.

Але катастрофа українського села не вичерпується весняними засівами, навіть — як би ця справа була якнайкраще поставлена. Очевидно, кредитова допомога на весняні засіви, коч як вона важна, слабка і мало доцільна, а в наслідках докучлива, обійме тільки багатих селян і подекуди середняків. А що будуть робити малоземельні, які не мають достаточного гіпотечного підкладу на одержання кредиту. Вкінці, що жде безземельних, що взагалі нічого не мають крім двох рук?

Українське село є на краю пропасти, не тільки щодо засівної кампанії, але ще більше щодо голодової катастрофи, яка зловіщою чорною хмарою нависла над селянськими хатами. Тому приходиться нам ще раз пригадати українським відповідальним чинникам цю преважну проблему та візвати їх до зарадчих кроків, щоби не було запізно, щоби своєю байдужністю, як не негативним відношенням, не допустити до повного розстрою села, його економічної а з тим і кожної иншої сили, знищення села, його відпорности і життєвої енергії є одночасно. Знищенням не лише підбудови, але й розбудови і надбудови збірного українського життя та ослабленням національного організму на довгі-довгі роки.

Ф. Ф.

Фридрих Еберт.

Смерть першого президента німецької республики.

Помер президент німецької республики, Фридрих Еберт. Є хвилини в історії розвитку народу та держави, коли смерть визначного їх представника стає символом їх переходу в инший світ. Такий мент переживає нині Німеччина. З особою Еберта сходить з німецького сучасного життя постать, яка з трудом єднала два ворожі світи, що боролись за владу і яка ставала стовпом, об який розбивалися їх супротивні удари.

Перший президент німецької республики є символічною постатю. Не треба кращої характеристики доби, в якій одна з наймогутніших та найбільше войовничих імперій переходить у фазу демократичної республики, як житепис її першого провідника. Еберт вийшов з пролетарських низів, був звичайним робітником-сідельником і вже зарання почав брати участь у праці соціял-демократичної партії. Хутко присвятив свою діяльність виключно політичній праці. Стає редактором соціялістичної „Бремер Бюргерцайтунг", в 1900 секретарем соціялістичної партії і членом Викон. Комітету: в 1905 входить до президії соц. партії і працює над тісним звязком партії з клясовими професіональними союзами. В 1912 р. стає послом, а в 1913 р. приходить на місце Бебля як провідник партії. Підчас війни вважає своїм обовязком в обороні держави боронити уряду: в 1919 р. Національні Веймарські Збори вибирають його тимчасовим головою держави, а в 1922 р. годиться на прохання соц. партії, центра, демократів та партії Штреземана залишитись на своїм становищі аж до літа 1925 р., коли його вибір мали би вперше перевести легально.

По імператорі Вільгельмі — сідельник-соціяліст Еберт! У цьому нежданому переході вся суть німецьких державних криз і розяснення зусиль, щоби її поладнати. Еберт був втіленням талановитої, скромної, витревалої працездатности німецького робітника, що в боротьбі за власну освіту та покращання умовин суспільного життя зніметься з одного щабля на другий. Незвичайно сильний здоровий розум та практичний хист, простолінійна щирість та чесність єднали йому симпатії і давали йому змогу виступати твердо проти всіх рисковних спроб: щоби продовжувати в Німеччині революційний стан і проти таких самих небезпечних намагань: щоби відродити вплив імперіялістичного націоналізму. Еберт був поміркованим соціялістом і вважав, що добро рідної країни повинно стояти вище, ніж добро партії, навіть, колиб ця партія мала спільну світову програму.

Найбільші заслуги Еберта в тому, що він умів своєю волею та зрівноваженим осудом єднати ті поводенні та пореволюційні суперечности, з якими бореться нинішна Німеччина. Факт, що провідник бувшої революційної партії став провідником держави, не був би нічим незвичайним у добі революцій та перебудови держави на нових основах, якби з ним не йшла в парі духова еволюція політичного діяча, що бачив конечність праці над демократизацією суспільности мирними засобами державного механізму. Ці най-

більші заслуги є одночасно предметом найгострішої критики особи Еберта з боку його противників, крайніх правих та лівих, що вірять в єдиноспасенний якір твердої диктатури.

Якщо смерть Еберта влекшить вибір його наслідника, що матиме менше ворогів, тоді в його сконі історики будуть дошукуватись справді символічного знаку переломової Німеччини. Нема сумніву, що він виконав совісно свою ролю. Та так само певним є те, що головою старої культурної держави у важливі історичні хвилини повинна бути виїмкова індивідуальність, якщо віримо у вплив людини на долю країни і не хочемо полишити її сліпій долі щасливих несподіванок.

У. С. Р. Р.

Асканія нова.

На півдні України, в Таврії, колись славився своїм зразковим господарством величезний маєток Фальц-Фейнів „Асканія Нова". Це був зразковий зоольогічний парк, в якім найріжноманітніші звірята і птахи жили й розмножувались у природних умовах. Учені з цілого світу з'їздилися в той парк, щоб студіювати там життя звірят і знайомитись з екземплярами, яких не було ні в одній иншій зоольогічнім парку.

Радянська влада взяла „Асканію" під свою особливу опіку та зробила з неї державний заповідник (розсадник) імени Раковського. Український Наркомзем недавно обслідував господарство заповідника, і ось що пише „Правда" про наслідки обслідування:

„Виявлено великі зловживання й повне недбальство бувшого директора заповідника. Господарство спинилось у тяжкому стані. Худоба гинула, будівлі розвалювались, платні робітникам не виплачувалось. Замісць помешкань для робітників будовано непотрібні будівлі. Зоольогічний парк і курники занепадали, чим причинено велику шкоду науковій вартости заповідника. Адміністрація пиячила і гуляла, різала для своїх потреб худобу й птицю, вигадувала фіктивні командировки, не дбала про те, щоб засіяти сіяти й заготовляти пашу для звірят.

Засуди.

В Умані у справі отамана Трембача винесено три вироки смерти. („Правда" ч. 25.)

У Києві засуджено до розстрілу Єфимію Мазур.

Памятаймо: Рідна Школа — це народня фортеця, це певний захист у добі лихоліття!!

Лист з Парижа.

Дві карієри. — Смерть внука Віктора Гуґо. — Амнестія П. Бертельо.

Париж, 26. лютого 1925.

Помер унук Віктора Гюґо. Й коли смерть останнього нащадка поета та письменника зі світовим іменем полишає взагалі голосніший відгомін — то особливо про смерть останнього Гюґо розмовляють багато в Парижі. Причина цьому: постать небіжчика і його духова еволюція. Він був замішаний у трагедію — хоча й не як головний її герой — яка, без прибільшення, нагадує Шекспірівську трагедію Гамлета. Його тримали на колінах: Людрю-Роллен, Жюль, Сімон, Гамбетта... всі ті, що вели опозицію проти абсолютного режиму Наполеона III., всі ті, що будували третю Республику; йому виспівував оди та станси Віктор Гюґо — все всміхалось цьому Телемакові.

Седан, крах Другої Імперії, тріюмфальний поворот вигнання Віктора Гюґо, його авреол та апотеоз ще при житті — ось обставини в яких зростав молодий унук „dauphin (престолонаслідник) третьої Республики". Але Віктор Гюґо помер і мати внука Гюґо вийшла вдруге замуж за визначного радикального діяча Локреті, який зненавидів свого пасерба, а цей його. Молодий Гюґо мав безперечний талант у малярстві та поезії: про що свідчить успіх його картин на виставках і книжки, які пережили поета. Але Локреті повів глуху та вперту кампанію проти молодого Гюґо, і користуючись своїм великим впливом у пресі та суспільности „республиканської" аристократії, добився того, що таланти Гюґо промовчували.

А тут ще й трапилась сумна пригода, про яку й нині — 30 років пізнійше — не все добалакують. Внук у противлежности до В. Гюґо, який так само як Вольтер був дуже скупий у приватному житті, кидав гроші на право та на ліво, що давало привід вітчимові голосити, що молодий Гюґо „розтрачує майно зібране з великими трудноощами працею поета". І ось одного разу молодий Гюґо подарував якійсь акторці дорогий перловий нашийник. Локреті використав це для скандалу, добився опіки над Гюґо і опінія бойкотувала внука Гюґо до кінця життя так вперто та одностайно (мати Гюґо піддержувала Локреті), що даремне будете шукати у пресі згадок про його твори. Французька радикальна опінія не має в цьому пункті чого завидіти англійській аристократичній (справа Оскара Уайльда).

І ось невідомо, з яких причин, — чужа душа — поморки — Гюґо кілька років тому навернувся до католицизму. Треба знати настрій республиканських партій, щоби відчути цей „скандал"... Внук ідеольога атеїзму, втілення світськости, якого з такою парадою ховали в Пантеоні — нагло католик!... Його ховали в присутности 30 осіб (не більше), а проте співали „De profundis" у костелі Madeleine а католицький орган „La Croix" присвятив передову статтю внукові Віктора Гюґо, який „віднайшов справжній шлях віри".

*

Така вже іронія долі, що встигли зникнути зі шпальт часописів дуже короткі звістки про смерть Гюґо, а вже в тихже часописах зявились повідомлення про амнестію Пилипа Бертельо. Було їх трьох хлопців, у початках 80-их років XIX стол. „трьох синів республики". Один, згаданий тут Гюґо, другий син всесвітнього вченого й міністра закорд. справ, похованого теж у Пантеоні — Пилип Бертельо, а третій син Альфонса Доде — Леон Доде. Доля першого нам відома. Останній у ранні роки „спалив усе те, чому поклонявся його батько" і „почав поклонятись усьому тому, що батько палив". Він став лідером роялістів, знаменитим та страшним полемістом, надзвичайним політичним діячем, який словом та ділом нападає на республику, так завзято й інколи несправедливо, що дістав назву „королівського прокуратора".

І ось цей сам Доде чотири роки тому в своїм органі „L' Acion Française" утопив Бертельо, з яким, разом з Гюґо, у дитячі роки спільно бавились. Людина великого таланту та незвичайної працездатности, П. Бертельо зробив велику дипльоматичну карієру. Ще зовсім молодим став Генераль. секретарем міністерства зак. справ, де при частій зміні міністрів фактично грав головну ролю. Особливо визначився Бертельо в добі двох тижнів перед війною, коли Поенкаре й Вівіяні були в Росії і йому довелось на власну руку вести переговори, може найважніші в історії з Англією та Німеччиною. Підчас війни Бертельо відограв незвичайну ролю на всіх конференціях та нарадах. Українці повинні памятати, що в кінці 1917 і спочатку 1918 р., у „медовім місяці" власним Центр. Ради в Франції, Бертельо вів усю українську політику, а з ним Клемансо дуже рахувався*).

Подібно як инших Французів, що тоді боронили української справи (Пелісіє), по Берестї, Клемансо бойкотував Бертельо на протязі довгих місяців за „українську зраду". Прислужився Бертельо українській справі вдруге, коли в 1920 р. відмовився санкціонувати польський наступ на Україну і протестував проти визнання Врангля, яке зроблено завдяки впливам Палеольога і Пті (Petit). Але Бертельо, радикал і франк-масон, мав багато ворогів, яким врешті вдалося заплутати талановитого дипльомата. Істнує у Франції „Китайський промисловий банк", на чолі якого стояв брат Бертельо, Андре, сенатор. У кінці 1920 р. справи банку пішли кепсько і ось Пилип Бертельо, як **генеральний секретар** міністерства **і без підпису** міністра розіслав телеграму всім французьким представникам за кордоном, з заявою, що діла китайського банку добрі і що уряд піддержить його матеріяльно. У цій неясній справі є два моменти: політичний і юридичний. Політично Бертельо мав рацію це зробити, бо банк був звязаний з урядом, який дійсно, пізніше, при всіх кабінетах піддержав його. Але законно Бертельо не міг ужити таких заходів, тим більше, що як близький кревняк директора банку мусів бути особливо обережним.

Справа попала в пресу; ворожі газети підняли галас про корупцію. Справедливість домагається додати,

*) Про це скажу точнійше в праці, яку приготовляю „Історія суверенности і соборности України в міжнародній політиці (1914—1921).

МИХАЙЛО ПОСАЦЬКИЙ. 8)

23 дні лодкою на морі.

Нова краса і нові клопоти.

Була неділя. Погода чудова, вітер легенький. З тугою в серці розпочали ми відворот через ті шери. Продираючись щасливо, ми мали нагоду оглядати їх з противлежного боку — і пізно в полудня приплили ми лиш до Dalarö. Нашим очам представився так гарний вид, що ми вдивлялися в нього як у зачаровану країну. Острів великий, в середині зноситься сильно вверх і творить довгий високий хребет. На склоні того хребта, мов рожі в городі, стоять вілі, одна над другою, терасами, так, що з моря всі видно, як на долоні. Кожна віля була звернена фронтом у той бік моря, куди ми плили і мала перед собою квітистий город, а розмальована так, що все переважав якийсь один колір: синій, червоний, жовтий, зелений і т. д.: що віля, то инший колір. Всі фарби віль, — а було їх з кількасот — і колір квітів і проміння заходячого сонця, які саме на них падали, викликували такий світляний феномен, такий чар, таку оригінальну красу, які ми досіль ще не бачили. Нам просто здавалося, що це рай на землі. Небагато думаючи рішили ми не дивитись на красу здалека, а засмакувати її, впитись нею або в ній потонути. Ми закинули якір при березі, і коли стали радити над тим, як добутись на беріг, бачимо, як поитьмом жене до нас малесенька моторова лодка з якимсь уніформованим чоловіком у середині. Одна мить і лодка вже коло нас, з неї вискакує молоденький, хвацький офіцер від маринарки, скача на наш поклад, чемно всміхається, салютує і представляється по німецьки: поручник такий-то кожному з нас, — але то кожному! — каже якесь ладне слово, кожній дамі кропить з місця елегантний комплімент, відтак прохаю вибачення питає, чи ми не маємо якого вибухового матеріялу. Ми всі хором заперечили; знов ангельський, солодкий усміх, поклін, салютування, оден стриб і його вже нема, вже й лодка десь поділася. Все це подобало на якісь чари. Ми не могли стямитися. Пані Трентовіч упала на груди своїй товаришці Тешнер і сказала пестливим голосом, що вона в тім офіцирі залюбилася і що тепер через нього вона занедужає. Правда, з тою недугою так зле не було! Але за це погнівався на неї пан Еверс так основно, що щойно за кілька днів у Wisby попрохали взаємно вибачення. Переперосини ще були грунтовніші як гнів, але я не все му оповідати...

З тяжкою бідою вадісталися ми з лодки на беріг — моля не було — та тут спінула нас несподівана неприємність. Наші дами було повбирані в мужеські строї і коли це побачили суворі Шведи, накинулися на нас з криком, зачали нам докоряти, що це не карнавал і т. п. — досить, що ми мусіли вернутись назад на лодку, щоби пані попереодягалися і щойно тоді загнались у глибину острову. Звідти знов простягнувся перед нами незрівнано гарний вид на море і на його шери.

Ціле Dalarö — як ми дізнались — це літнисько багатих Штокгольмців.

Пізно вечером вернулись ми на лодку і тут застали ми запрошення на баль, який тоді мав відбутись в місцевім касині. Ми з того запрошення не скористали, головно задля недостачі відповідного одіння, яке в нас, щиро кажучи, було нужденне.

Тому, що не було вітру, а крім цього в ночі небезпечна дорога через шери, які ще не скінчилися, рішили ми лишитися через ніч на якорі, а щойно раненько відїхати далі.

Рано піднесли ми якір і взяли курс полудневосхідний (SOO) себто на Wisby. Не всі хотіли плисти до Wisby. Капітан сам приставав з місця, але з иншими я мусів довго торгуватися, аж вкінці згодилися. З початку було все добре. Але згодом зачав зростати щораз сильніший вітер, поставали щораз більші хвилі, наставала щораз докучливійша студінь, така, що кождоразовий керманич мусів брати на себе кожух, а ми, коли хто хотів лишитись на покладі, мусіли загортатись у що лише було можна.

Незабаром зачали бити такі хвилі, що на покладі не можна було ніяк утриматися. Всі зійшли до шалюпи. Почалась така правдива буря, яка прибрала небавом знов поважний характер. У шалюпі всі знов розхорувалися. Запанував нестерпний запах та задуха. Пригадався знов початок нашої їзди. Курсу не можна було вже утримати. Лодку понесло в безвісти і ми не знали, де ми є. Я і пані Тешнер одинокі з цілого товариства — очевидно крім керманичів — сяк-так трималися. Решта всі лежали, як мертві. Але скільки разів хотіли ми вихилити голову з шалюпи на двір, стільки разів діставали ми хвилею в лице і напускали води до середини. На морі чисте пекло. Як у горшку вода кипить, булькотить, прискає, розривається. Так виглядала вся його стихія. Хвилі, що сягали висотою майже вершка щогли, видавали з себе якийсь несамовитий зловіщий голос, який нагадував натріскав довгу залізну штабу кинену з гори до землі. Кілько разів така водна гора зближалася до лодки, здавалося, що лодка в ній пірнула як камінь кинений у воду. Тимчасом лодка вже випливала на верх, а під нами творилося отверте гирло, яке, здавалося, сягало до самого дна моря. В туж мить лодка спадала в це гирло і ми мимохіть дивилися до гори і шукали очима неба, і замісць неба бачили знов тільки воду, яка водопадом скочувалася на лодку. Лодка вряди-годи так перехилялася на бік, що третя чи четверта частина вітрила була у воді. Щогла тріщала, але її тріск заглушував гук та зойк хвиль.

(Продовження буде.)

що випадок з Бертельо не є винятком, а звичайним явищем. Досить переглянути спис проводирів головних банків і фінансово-економ. товариств, щоби побачити, скільки там дипльоматів. Бертельо подався до димісії, а за рік Поанкаре, прийшовши по Бріяні, передав його судові, який на 10 літ виключив його з дипльоматичних рядів. Літом 1924 до влади прийшли радикали і Бертельо стає неофіціяльно знов могутнім на Quai d' Orsay. Амнестія торкнулась і його; нині він знов у дипльоматії і йдуть балачки про відновлення для нього ген. секретаріяту в міністерстві або в амбасаді у Берліні. У всякому разі Бертельо ще гратиме велику ролю. За те обливає його помиями його товариш діточих літ — Леон Доде...

І. Борщак.

ОСТАННІ ВІСТИ.

Виїзд мін. Скшиньского.

Мін. Скшиньскі виїздить 3. березня до Парижа, в суботу до Женеви. Заступатиме Скшиньского премієр Ґрабскі.

Мін. Сікорскі їде до Італії.

„Кур. Пор.“ звідомляє, що мін. ген. Сікорскі виїде до Італії у військових справах і з важною політ. місією.

Правильний почтовий рад.-польський рух.

Дня 2. III. обмінялись радянський і польський уряд ратифікаційними документами в справі почтово-телеграфічної конвенції. В звязи з цим 17. III. зачнеться звичайна правильна висилка листів, телеграм і кореспонденційних карток з СРСР. і відворотно, 2. травня правильний оборот грошових листів і пакетів.

Загадочна недуга Мусоліні.

„Альг. Цтг.“ звідомляє з Риму, що лікарі Мусоліні не хочуть відповісти, коли премієр знову зачне урядування. Крім лікарів має доступ до М. лише його прив. секретар. Недуга М. поважна. Кажуть, що М. побив грець, або що він лічиться від пострілу, який одержав від завзятого свого ворога, італійського престолонаслідника. Вкінці є чутки, що вкусив М. його любимець лев.

Смерть през. Швайцарії.

2. III. помер у Берні швайцарським швайцарський союзний канцлер Адольф Штайґер у 63. році життя.

Кандидати на през. Німеччини.

Соц., демократи і центр ставлять кандидатуру Маркса, нац., нарбдовці й ультранаціоналісти д-ра Лютра, а деякі промисл.-торг. кола кандидатуру Куна. Праві кола ставлять кандидатуру кронпрінца Фридриха Вільгельма. Референдум для вибору президента відбудеться 3-го травня ц. р.

Голоси франц. преси.

Французька преса зазначує, що смерть през. Еберта може потягнути за собою політичну кризу світової ваги. Франція повинна пильно стежити це. Опоз. часописи побоюються, що з смертю Еберта скінчиться републ. система в Німеччині. Наслідник Еберта дасть початок монархії в Німеччині.

Страшний земпетрус в Америці.

В Ню Иорку був найсильніший від 1755 р. землетрус. Населення в переполосі кидало мешкання. В ред. „Н. И. Уорлд“ (на 20-ому поверсі) ствердили 3 кратні струсення, ціла залізна конструкція захиталася. Найсильніші трясення були в Філядельфії, Шікаго, Бальтиморі, Бостоні. В Отаві (Канада) завалилася крівля церкви. В Монтреалі знищені телеґр. лінії, в одній церкві знялась пожежа. Шкодй приблизно багато тисяч дол. В Ню Иорку підчас землетрусу в суботу згинув 1 чоловік, 2 жінки тяжко ранені.

На соймовій арені.

Інтерпеляції у соймі.

1. Інтерпеляція всіх послів українського соймового клюбу до голови ради міністрів і міністра закордонних справ у справі заключення Польщею трактату з Австрією на основі арт. 215 сенжерменського трактату про наложення на австрійських горожан сплати їхніх зобовязань для горожан з Галичини. Всі ті зобовязання походять із передвоєнних часів а з окрема відносяться вони до обезпеки урядників у „Erster allgemeiner Beamten-Verein der öst. ung. Monarchie in Wien“.

До нині Польща такого трактату ні не заключила ні не ратифікувала. Інтерпелянти запитують, коли це наступить і чи взагалі наступить. Як ні, то хто в такому випадку поверне всім, що обезпечувалися в названому товаристві, грошеві страти, спричинені інтересованим девалюацією та занедбанням тої справи з боку Польщі.

2. Інтерпеляція посла Сергія Козицького з українського соймового клюбу до міністра внутрішних справ і міністра освіти в справі відмов у ствердживанню підписів на деклараціях родичів, в яких вони домагаються введення української викладової мови в школі.

3. Тогож посла і товаришів з українського клюбу до міністра внутрішних справ і освіти в справі терроризування українського населення польською поліцією за те, що воно вносить декларації з домаганням увести до школи українську викладову мову. Інтерпеляція обговорює такий випадок у селі Заріче мостиського повіту.

3. Тогож посла і тов. до міністра освіти в справі насилування III. арт. польської конституції, якого допустився управитель початкової школи в Радимні Кароль Яковскі.

4. Тогож посла і тов. до міністра внутрішних справ і до міністра освіти в справі надужить державної поліції і громадських комісарів в напрямі унеможливлювання українському населенню використати шкільні закони.

5. Тогож посла і тов. до міністра внутрішних справ і скарбу в справі примусового обезпечування в Польській Дирекції Взаїмних Обезпечень тих будинків, що обезпечені вже в инших асекураційних товариствах (особливо в „Дністрі“), і також в справі виставлювання агентами тої дирекції на поквітованих менших сум від тих, які були вплачені. Такі випадки мали місце в Жабю косівського повіту.

6. Посла Назарука і тов. з Українського клюбу до міністра справедливости в справі відмовлювання судами для сторін права на переклади внесків і позвів на українську мову згідно з арт. 2, т. 3. закона про мову з 31. VII. 1924 р. а також у справі непризнавання судами сторонам належности за переклади і накінець у справі недоручування сторонам перекладених на українську мову постанов і засудів.

7. Посла Назарука і тов. до ради міністрів у справі розпорядку міністерства промислу і торговлі з 20. XII. 1924 р., що дозволяє почтовим урядам волинського, поліського та львівського, станиславівського і тернопільського воєвідства неприймати рекомендованих листів та посилок а також телеграм незаадресованих по польськи тобто латинською абеткою з польською вимовою місцевостей та в справі звороту звичайних листів у випадку, як на них немає ні місцевости ні остатньої почти в латинській абетці та польській вимові.

8. Відповідь до міністерства внутрішних справ на інтерпеляцію посла Підгірського і тов. у справі зміни статуту Українського Краєвого Т-ва опіки над інвалідами у Львові. „У відповідь на інтерпеляцію посла Підгірського і товаришів — пише міністер — в справі відмови легалізації зміни статуту „Українського Краєвого Товариства опіки над інвалідами“ у Львові маю честь пояснити, що названа інтерпеляція послідувала перед вичерпанням товариством прислугуючого йому права відклику в адміністративному перебігу інстанцій. Проти наведеної в інтерпеляції децизії львівського воєводи вплинув до міністерства внутрішних справ рекурс, який міністерство узглядинило і тим самим децизію воєводи уневажнило. Супроти цього інтерпеляція стала безпредметовою. Щож до буцім то неприхильного трактування цього товариства адміністративною владою, то слідство того закиду не потвердило“. Підписав міністер Ратайскі.

Хто досі не прислав ще коляди на „Рідну Школу“ — зробить це негайно, бо инакше не буде поміщений у виказі коляди на „Рідну Школу“, який Головна Управа УПТ-ва на днях силає по громадам і повітам і оголосить у часописах. — Секція „Рідна Школа“ УПТ-ва, Ринок 10. II. пов.

Шкільний плебісцит.

Український соймовий клюб вже вніс кілька інтерпеляцій в цій справі і відбув цілий ряд конференцій з заст. премієра мін. Тугутом. Цей останній повідомив наших послів, що до Галичини виїхав спеціяльний урядовець для розслідження надужить при вношенню шкільних декларацій.

Про всякі надужиття урядових органів слід негайно доносити у Украінському Посольському Клюбові у Варшаві і Правній Пораді у шкільних справах при Головній Управі УПТ-ва у Львові, Ринок ч. 10|II.

Жандармська самоволя.

Дня 22. ц. м. зібрались громадяне с. Дзвиняче пов. Богородчани в читальні „Просвіти“ і чекали на війта, який мав завірити їх підписи. І дійсно, явився війт Степаняк зі своїм заступником Гайдашом (Поляком) і жандармами, які казали зараз людям розійтися тому, що вони не дозволяють на „збори“ без відома старости. На таке „dictum“ представлено їм, що це ніякі збори, тільки люде в порозумінню з війтом зійшлися до читальні виготовити і підписати декларації. Присутний командант постерунку не зважаючи на ніщо, скомфіскував декларації і записав містоголову читальні Дмитра Семянишина, Антося Волочія с. Івана, Антося Волочія с. Михайла і Миколу Волочія. На домагання, щоби їм віддати декларації, командант сказав, що відішле їх до староства з донесенням.

В селі Ставчанах повіта Городок Ягайлонський дня 22. лютого ц. р. ходив жандарм з постерунку державної поліції в Оброшині від хати до хати і відбирав від громадян шкільні декларації, які родичі приготовили до внесення до шкільного інспектора в ціли введення в місцевій школі навчання в українській мові. При нагоді пошукування за деклараціями накидався жандарм на громадян з криком і грубими лайками. На жінку п. Степана Фіктора, котра в неприсутности свого мужа не вміла дати виясень що до декларації, так страшно розкричався, що вона з перестраху до нині небезпечно хора. Чи така поведінка жандарма не є очевидною беззаконністю державного функціонаря в державі, в якій повинні обовязувати закони — нехай відповість зверхня влада того функціонаря.

Тенденційне залякування селян.

В Новім Селі, повіт Рудки, почали батьки підписувати шкільні декларації з жаданням української мови в школі. Коли про це довідався місцевий учитель Курпіль, то сейчас дня 24. лютого ц. р. в порозумінню з громадським комісарем вислав громадського поліціянта від хати до хати, щоби він оповістив, що ті, котрі внесуть декларації з жаданням української мови в школі, будуть приневолені будувати собі другу школу, оплачувати учителів і поносити всякі тягарі, получені зі школою. Виходить, що єдиним засобом в обороні загроженої польскости в українській громаді стає брехня і терор.

Легковаження міністеріяльних наказів.

З Малехова повіт Львів доносять нам, що громадський комісар Андрій Совінскі вибирається на днях до староства на конференцію в ціли вирішення справи, чи має послухати міністерського розпорядку з Варшави і стверджувати власноручність підписів на шкільних деклараціях — чи ні. Отже лише від погляду провінціональних старостів залежить виконування наказів центральної влади.

Силування до ренеґатства.

В громаді Чижики повіт Львів по порозумінню зі староством підписував комісар Володислав Богданович шкільні декларації з жаданням української мови дня 25. лютого ц. р. Між иншими підписав також декларацію Катерини Касперської, вдови по Миколі. Однак недовго вона тішилась тою потвердженою декларацією, бо коли слідуючого дня прийшла знов до комісаря з просьбою, щоби потвердив її подання на запомогу, то цей приобіцяв їй зробити це коли вона поверне йому вчерашнього дня підписану декларацію.

ПОВСТАННЯ на УКРАЇНІ.

У Суразькім пов., на Чернігівщині, повстанчий загін, складений з клинцівських безробітних і доокулиших селян, протягом двох тижнів розгромив усі низові партоми в районі Клинців, а в цілім повіті більше 60 низових совітських установ. Між 12. і 2. січня повстанці забили 9 комуністів, 3 сількорів і 8 радянських урядовців. Загін напав на поштовий потяг коло ст. Унеча, на 2 склади Хлібопродукта й на агентуру Держбанку в Клинцях. Цілий Суразький повіт оповіщено в стан надзвичайної охорони.

Мелітопольська влада наказала начальникам клених відділів розстрілювати на місці кожного, хто попадеться зі зброєю в руках. Так само звелено розстрілювати всіх, у кого знайдено буде зброю в хаті.

У селі Новий Мерчик, харківської округи, мало не на смерть побито сількора Партала.

З нашого музичного руху.

Хор Д. Котка в Підгаєччині.

Не пишу я ніколи жадних дописів: одначе коли ніхто з музиків Підгаєччини не озвався до тепер про хор п. Дмитра Котка, що у нас у Підгайцях дня 2. і 3. лютого п. р. виступав, уважаю своїм обовязком написати про цей хор кілька слів.

Старець я вже, а до того ще й каліка, а проте приволікся до Підгаєць дня 3. лютого, щоби нарочно пересвідчитись, чи скільки дописи і похвальні рецензії про хор Котка правдиві, і не завівся про їх правдивість.

Співаючи від пів століття у всякого рода хорах і будучи у молодости учеником покійного Вікторіяна Висоцького (1881) у Львові, думаю, що можу дещо про ці річі від себе сказати.

Продукції, що я їх 3. лютого чув, уповні вдоволили мене, бо хоч вони по більшій части були мені відомі, але за те виконані так, як я це в хорі Котка чув, — перевершили мої всі сподівання.

От хочби Лисенка „Ой пущу я кониченька“. — Нам здавалось, коли ми ті композиції виводили, що не можна їх було краще виводити, а наша інтерпретація в порівнанні з інтерпретацією тої пісні в хорі п. Котка вийшла як одноманітне виголошення якогось віршика, малим недотепним школяриком. Сумне, але правдиве.

Чуєш спів „Військо йде“, чуєш коло себе пісню — військо маширує дальше і в міру віддалювання того війська рівномірно голоси слабнуть, слабнуть — ледви відгомін тих голосів чуєш, бо вони вже далеко — далеко від тебе... Та ні! Те військо не відійшло, а стоїть перед тобою в козацьких однострoях та будить тебе з галюцинації. Стару, але все дуже гарну річ з „Вечерниць“ Ніщинського співалося десятки разів, те славне „Закувала та сива зазуля“ і то під найкращими дірігентами, як пок. о. Остапом Ніжанковським, чи Михайлом Волошином, одначе „Зазулю“ в нашій інтерпретації у найкращім випадку поставив би я на третім місци.

А як незвичайно чисто та чудово виходять всякого рода модуляції, мав я нагоду подивляти в щедрівці Фил. Колесси „Там за горою“. —

Замкнеш очі, маєш вражіння, що це тільки чудово зіспіваний сольо-квартет; отвориш очі, а перед тобою понад 20 чоловіка на естраді. Дуже це і дуже важко так хор здисциплінувати, щоби він однакого віддавав всякого рода найдрібніші нюанси, відтінки голосу (нпр. cresc forte p. pp.) При найбільших вегах з нашого боку здобулах мало нам не коли вдавалося. А під тим оглядом хор п. Котка стоїть дуже а дуже високо, бо в ньому є незвичайна дисциплінна вишколення: так сказатиб: військова.

З незвичних мені новостей найбільше в душу мою запала щедрівка не відспівана, а віддзвонена дзвонами. Зачинають баси дзвонити бам — бам, інші голоси приєднуються дзвоновим відгомоном, а коли з усіх чотирьох голосів полинули дзвонові акорди, виринає щедрівка, але так все знаменито достроєна, що та щедрівка видається нам не відспівана, а видзвонена дзвонами. Щоби таку просту річ так прегарно прибрати, замаїти такими чудовими квітами, на те треба високої інтелігенції, інтуіції і музикального таланту, яких то дарів не поскупив Бог Д. Коткові. Маймож надію, що шановний автор згаданої щедрівки збогатить наш убогий музичний репертуар не одною ще такою перлиною.

Закінчу хіба моїх кілька увваг так, як написав одного разу славний реформатор інструментаціст Hector Berlioz в „оркестральних вечері“ про хор царських співаків у Петрограді. Ось більше менше зміст його вискази: „Я був дуже вдячний княгині Лейхтенберг, яка мене запрохала в царську капличку, щоби я послухав царського богослуження, та що вона не поспитала мене по укінченім богослуження про вражіння, яких я зазнав по тім хорі, бо воно було таке ґіґантно-могутне, що словами я не був би в силі того висловити.

Так хиба скажу про хор п. Д. Котка, бо він перевищив усі мої сподівання.

о. Амброз Рибак, гр.-кат. парох Соснова.

НАДІСЛАНЕ.

За надіслане редакція не відповідає.

Ширіть наш часопис!

ОПОВІСТКИ.

Квартет Львівського Музичного Тов-а ім. М. Лисенка, під арт. проводом Олени Шлапаківної.

Вівторок 3. III. м. Станиславів.
Середа 4. III. м. Бережани.
Четвер 5. III. м. Рогатин.
Пятниця 6. III. м. Ходорів. 1490 3—3

Український Наддніпрянський хор Д. Котка:

У середу 4. III. м. Станиславів.
У пятницю 6. III. м. Надвірна.
У суботу 7. III. м. Надвірна.
У неділю. 8. III. м. Калуш.
У понеділок 9. III. м. Калуш.
У вівторок 10. III. м. Долина.
У середу 11. III. м. Долина. 1230 30-?

Звичайні річні Загальні Збори тов-а „Народня Лічниця“ у Львові відбудуться 16-го марта ц. р. о год. 6·30 вечером в льокалі тов-а „Зоря“, вул. Вірменська 25, зі слідуючим порядком: 1) Відкриття Зборів, 2) Відчитання протоколу послідних Загальних Зборів, 3) Звіт Дирекції і Управи з діяльности за час від 1-го цвітня 1924 до кінця лютого 1925, 4) Звіт контрольної комісії, уділення абсолюторії Уступаючій Управі, 5) Вибір голови, 6 членів Управи і 3 заступників, 6) Вибір контрольної комісії, 7) Внесення. *Д-р Мирон Вахнянин*, голова. *Михайло Галібей*, секретар. 1503 1—1

Дрібні оголошення.

НОВИНКИ.

— **Конфіската.** Попереднє число „Діла“ сконфіскувала прокуратура за три уступи передової статті п. н. „Громадське самоврядування“ і за кілька речень зі статті „Оперетні володарі та їх союзники“.

— **Обезпечення від огню.** Одержуємо таку інформацію: В останніх днях часописи помістили вістку про переговори Товариства „Дністер“ в справі обезпечування будинків від огню. Такі переговори дійсно відбулися в міністерстві скарбу у Варшаві між представниками Товариства „Дністер“ і Польської Дирекції Взаїмних Обезпечень (П. Д. У. В.), щоби усунути обопільні тертя, які дотепер істнували між обома установами зі шкодою для Тов-а „Дністер“ і його членів. При цих переговорах устійнено інтерпретацію обовязуючих законів і зобовязанося до взаїмного пошанування усталеної інтерпретації так, що можна надіятися, що обезпечення в „Дністрі“ в законних межах не будуть дальше оспорювані, а члени „Дністра“ не будуть відтепер наражені на неприємности. Подробиці устійненої інтерпретації подасться в тих днях до загального відома.

— **Вечерниці друкарів**, що відбулись на пращання карнавалу дня 28-го м. м. в салях тов-а „Огнище“, були незвичайно симпатичним вечером, в якому взяли також участь представники всіх українських редакцій (крім „Гром. Голосу“) і деякі наші визначні Громадяне. Крім танців у програму вечора ввійшли ще хорові співи власного хору нашої друкарської організації. Вечерниці тріпали до білого ранку; одній частині гостей минули приємно на танцях, другій на товариській гутірці в якій ще сильніше зазначилась повна гармонія між духовими та технічними робітниками преси.

— **Ревізія.** В суботу 28 лютого між год. 4—7 рано ввійшла до помешкання пані Качмарських державна поліція в складі 2 поліцаїв, 9 агентів і одного комісаря та перевела в помешканню ревізію. Найбільше інтересувала поліцію кімната, яку займає 4-ох українських студентів. Жертвою ревізії впали папері „Основи“ — товариства українських техніків, що знайшлися в одного зі студентів.

— **Львів спасся від нової катастрофи?** Львівська „Газета поранна“, жадна сензацій, помістила в числі з 2. III. сензаційні ревеляції про новий плянований замах на львівську порохівню, що находиться за Янівською вулицею. Це та сама порохівня, за яку розстріляли минулої осени робітників Соловинку та Дітріха. За ці ревеляції прокуратура сконфіскувала „Газету поранну“. Згідно з тими ревеляціями в порохівню мали знов підложити пекольну машину. Машина мала вибухнути при допомозі електричного току. В тій ціли проведено було електричний провід до порохівні через мійські оболоння. Виновників вже навіть арештувала нібито військова влада, віддала їх в руки поліції а ця вже передала їх в руки слідчого судді. Тим часом виявляється, що поліція ні про плянований атентат на порохівню ні про його виконавців та їх арештування нічого не знає. Так виходить щонайменше з інформацій львівської „Хвилі“. „Поранна“ обовяжена конфіскатою порушила всі пружини, телеграфи і телефони, щоби провчити польську прокуратуру. Клопіт тай годі!

— **Поліційна ескорта для потягів.** Ледве кілька днів згадували ми про необхідність оплицирення усіх потягів у Польщі та узброєння подорожніх у бомби й револьвери, бо тільки таким робом сяктак буде забезпечене життя й майно подорожніх, виставлених на постійні напади розбишак. Показується, що й польський воєвода ґен. Янушайтіс теж роздумував над цією проблемою, бо ось вийшло його розпорядження про поліційні ескорти для потягів. У кожному особовому потягу їхатиме ескорта з 13 поліцаїв, 1 „пшодовніка“ і 1 — фельчера (чому не знахора?!) В разі нападу на потяг команду над ескортою обіймає офіцир, який найдеться між подорожніми. Про дочіплювання до кожного потягу санітарного возу з амбуляторією і операційними столами — покищо ще не чувати.

— **Катування українських дітей.** Учитель школи ім. Т. Шевченка в Коломиї побив свого ученика Василька, сина бідної вдови зі Сопова, що той в горячці пролежав у ліжку цілий тиждень. Старенька мати довідалась про те від синових товаришів і з плачем удалася до директора школи Крижановского, „znanego ze swego sprężystego temperamentu“. Пан директор порадив на це так: він закликав побитого хлопчину до своєї канцелярії та став його бити по лиці, кинув ним до землі та став копати ногами, промовляючи до своєї жертви такими словами: „abyś drugi raz nie ważył się mówić o tem, co się w szkole dzieje“. По тижневи стверджив лікар, що синяки походять „rzekomo“ від побоїв. Цікаво, що скаже на ці педагогічні засоби п. Крижановского шкільна кураторія? Тамошній інспектор почав вібито якесь слідство у цій справі. А п. директор Крижановскі, щоби затушувати справу, обіцює матері побитого, посаду сторожа в школі Шевченка.

— **Академія в честь през. Масарика.** Український університет у Празі влаштовує дня 5. березня ц. р. з нагоди 75-ліття народин президента чесько-словацької республики Масарика святочну Академію у великій салі ґеольоґічного інституту. На програму Академії складаються: промова ректора університету, промова представника української молоді, виклад проф. д-ра І. Мірчука на тему: „Провідні ідеї фільософії Т. Г. Масарика“ і гимни.

— **Філія Тов-а „Учительська Громада“ в Тернополі** устроює в роковини смерти Т. Шевченка в дни 10. березня ц. р. Святочну Академію. В її програму входять: науковий реферат д-ра В. Щурата, рецитації творів Поета та мужеський хор (Іван Гус). Вступ 3 і 2 зол. Стрій святочний. Прибуток з Академії на фонд „Учітеся“. 1504 1—1

†

ОСИПА ЛЕВИЦЬКА,

жена Романа Левицького, управителя копальні нафти в Бориславі, померла дня 2. березня ц. р. о год. 11·30 перед пол. в 44 році життя. Похорони відбудуться 4. березня о год. 2. попол.
1506 1—1

ОГОЛОШЕННЯ.

За оголошення Редакція не відповідає.

ПОДЯКА.

Неумолима смерть забрала мені найдорощого сина бл. п. Клима канд. інженірії. В тяжкім горю, так мої як і Покійного Товариші оказали много співчуття, за що складаю сердечне Спасибіг.

Головнож висловлюю в тій місци щиру подяку Всечеснійшим: директорові укр. сем. о. Дзеровичеві, о. катехитові Возняков., о. Семчишинові за відправлення похоронних богослужень, студ. п. Гібовицькому за прощальну промову, Академічному за рони, Тов-у „Основа“ і всім, які взяли участь в похоронах. *Ілько Білинський.*
1506 1—1

За редакцію відповідає О. Костин.

З друкарні Видавничої Спілки „Діло“. Львів, Ринок ч. 10.